

*Стасик М. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства
Запорізького національного університету*

КОНЦЕПТ «СВІЙ/ЧУЖИЙ» У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРИ РОМАНУ ТЕТЯНИ ПАХОМОВОЇ «СХИЗМАТИК. ДІТИ КАЇНА»

Анотація. Роман Тетяни Пахомової «Схизматик. Діти Каїна» є глибоким художнім дослідженням суспільних, етнокультурних та моральних питань у контексті передвоєнного, воєнного і повоєнного періодів. Центральна сюжетна лінія – це доля Степана Дідича, проте в його історії відображено випробування цілого покоління, яке пережило панування різних влад, релігійні та етнонаціональні конфлікти, зазнало приниження та втрати. У центрі оповіді – боротьба за виживання та розкриття вічного протистояння добра і зла.

Авторка майстерно використовує біблійний міф про Каїна та Авеля, створюючи символічну дихотомію «добро – зло», «свій – чужий», що проходить через усі рівні тексту: від опису персонажів до культурних традицій. Головний герой поступово усвідомлює свою ідентичність, долаючи складний шлях переосмислення моральних цінностей. У творі порушуються важливі питання: стереотипів, моральної відповідальності, пошуку порозуміння між різними етнічними та релігійними групами. Роздуми над питаннями зради, співчуття, людяності та відповідальності за свої вчинки пронизують сюжет. Авторка також акцентує увагу на символіці хреста як знаку духовного розп'яття героїв та внутрішнього конфлікту.

Дихотомія «свій/чужий» є ключовим смисловим каркасом роману. Етнонаціональні стереотипи та їхній вплив на суспільну свідомість розкрито через драматичні події – Голокост, війну, переслідування представників іншого віросповідання, трагедії переселення. Письменниця через образи та символи (дороги, хреста, змії) показує руйнівний вплив ненависті, страху та відчуження. Герої опиняються в пастці ідеологічних, національних та соціальних конфліктів, що перетворюють добрих сусідів на ворогів. Водночас у тексті звучать думки про християнські цінності, любов до ближнього, необхідність долати упередження, щоб усвідомити спільне людське коріння. Твір є закликом-нагадуванням, що всі ми – діти Адама і Єви.

«Схизматик. Діти Каїна» – це твір, який збагачує наші знання з історії та культури, розкриває проблеми самоідентифікації людини в умовах жорстоких суспільних змін, пропонує читачеві глибокі роздуми над питаннями вибору, взаєморозуміння та віднайдення шляхів подолання різних стереотипів. Майстерність авторки у розкритті цих болючих тем робить роман актуальним і в наш час.

Ключові слова: роман, концепт, сюжет, герой, вибір, стереотип, дихотомія.

Постановка проблеми. Тетяна Пахомова – хоча і вступила на літературну ниву не так давно, але є вже визнаною авторкою, лауреаткою І премії в номінації «Романи» конкурсу «Коронація слова» [1] та премії імені Ірини Вільде [2] (2017) за свій дебютний роман «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» (2016).

На сьогодні у її доробку є вже чотири романи: «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» (2016); «Таємниця галицького Версалу» (2017); «Карпатське танго» (2018) та «Схизматик. Діти Каїна» (2021), за які отримала переважно схвальні відгуки критиків і любов читачів.

Роман «Схизматик. Діти Каїна», у якому вона продовжує розробляти питання міжлюдських, міжетнічних, міждержавних стосунків та конфліктів, поки що залишається поза увагою дослідників.

Мета дослідження – розглянути специфіку бінарної опозиції «свій» – «чужий» як одного із засобів сприйняття і художнього пізнання світу в романі Т. Пахомової «Схизматик. Діти Каїна».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різновекторні дослідження творчості Т. Пахомової здійснювали І. Власенко [3], Л. Войтюк [4], Н. Горбач [5], М. Зеленюк [1], І. Небесна [6], В. Остапенко [7], Т. Пінчук [8], В. Разживін [9], В. Сорока [10], Т. Трофименко [11], М. Штолько [12] та інші. Однак, питання аналізу опозиції свій / чужий у романі «Схизматик. Діти Каїна» залишається недослідженим. Зрештою, як ми уже зазначали вище, твір загалом, поки що обділений увагою науковців.

Вивченню питання функціонування концепту «свій / чужий» в художніх текстах української літератури присвячено роботи Т. Бикової, О. Дубчак, Л. Йолкіної, Г. Косаревої, Т. Кузнєцової, В. Марценішко, І. Насмінчук, О. Олійник, Л. Присяжнюк, С. Саковець І. Стаднік, О. Філатової та ін. Можемо погодитися з думкою, висловленою у багатьох із цих робіт, що дослідження концепту свій / чужий сприяє глибшому розкриттю змісту твору. Зокрема, на думку Л. Присяжнюк, «всі основні концепти, такі, як життя, смерть, любов, ненависть тощо, слід описувати бінарно, оскільки повнота знань не може спиратися лише на одну складову» [13, с. 129].

Виклад основного матеріалу. Роман «Схизматик», на перший погляд, це історія Степана Дідича, на долю якого випало лихоліття передвоєнного, воєнного та повоєнного періодів, а з іншого – історія цілого покоління, яке пережило панування різної влади, зазнало приниження за соціальною, релігійною, національною ознаками. Покоління, яке змушене було «приспосовуватися» аби вижити, але навіть це не допомогло їм зберегти свою землю, свою малу батьківщину – Надсяння. Зрештою, як пише Ірина Власенко, «це книга про вічну боротьбу добра і зла в душі людини, коли зло, підживлене людським страхом, змушує людину забути, що вона людина» [3]. І як тут не погодитися зі словами, які авторка роману написала в анотації до книги, що навіть «у світі зла не все однозначно» [14, с. 335].

Опозиція «свій-чужий» простежується на усіх рівнях роману Тетяни Пахомової «Схизматик. Діти Каїна» – від опи-

сів традицій різних національностей до портретних зображень героїв твору, де тісно переплітаються такі опозиційні поняття, як добро і зло, друг і ворог тощо. Герої твору проходять складний шлях віднайдення своєї самототожності в етнонаціональному, гендерному та психологічному вимірах. Свою приналежність до України, до рідного етносу усвідомлює, насамперед, головний герой – Степан Дідич.

Складність подій, що відбуваються, – вбивство євреїв, конфлікти поляків і українців, зрада рідних людей, «радянська гостинність» – навіюють героям різні думки. Від: «Не хочу бути поляком. І українцем теж не хочу. І німцем бути не хочу. Хочу просто бути людиною. Жити і робити на землі» [14, с. 135]. До: «Кожен народ має жити там, де народився» [14, с. 127]; «Не треба шукати краще по світах. Треба робити його там, де живеш...» [14, с. 128–129].

Біблія вплинула на те, що ім'я «Каїн» набуло символічного значення, уособлюючи злу та задрісну людину, здатну на підступність і навіть на вбивство близьких. Походить воно від єврейського слова «кіна», що означає задрісність. Народна етимологія доповнює це тлумачення ще словом «проклятий»: «Каїн править світом... Нема гіршого звіра, як на двох ногах» [14, с. 106]; «все на світі має знак Каїна... Знак зла... Воно невмируще. Живе в людях і між людьми. Сіє розбрат, множить задрісність. Штовхає до ненависті й вбивства» [14, с. 106–107]. Використання цього імені в назві твору спонукає читача до роздумів про тему моральної відповідальності за свої вчинки. Це слово стає маркером, який натякає читачу на дихотомічний розподіл: свій – чужий, добро – зло, злочин і кара тощо. Отже, в описах більшості образів переважають антагоністичні деталі, які різко протиставляються позитивним характеристикам «себе». Авторка майстерно використовує біблійний міф про Авеля та Каїна й пропонує читачеві самостійно визначити, хто є хто. Адже в одній ситуації герої виступає у ролі «каїна» – задрісника, зрадника, вбивці, а в іншій – «авеля» – жертви: «Всі ж ми правнуки Адама і Єви: чути – чуємо, слухати – не слухаємо. І найсвітліша людина має чорну тінь...» [14, с. 141]. Або: «Всі люди – Юди» [14, с. 173].

Таким чином, Т. Пахомова оригінально використовує міф зради, свідомо розширюючи біблійну конотацію, додаючи перспективу неминучої розплати: «... інколи наші нащадки мають обличчя тих, кого ми образили, і душу тих, хто любив нас?..», – відповідає вже старий Степан Дідич своєму невеличкому хворому внуку [14, с. 332].

Мотив зради представлений ще одним словом-маркером, яке письменниця використовує в назві твору. Схизма – з грецької мови перекладається як розкол, а схизматик у православній і католицькій церквах – «розкольник» [15, с. 647]. При цьому католики схизматиками називають православних, греко-католиків, а православні – католиків та греко-католиків. Однак, на наш погляд, письменниця виходить за межі тлумачення цього терміна в контексті релігійної боротьби. Для неї схизматиками є усі, хто є відступниками від загальнолюдських цінностей.

Текст роману вибудовується довкола різних етнокультурних стереотипів. Отже, дихотомія «свій / чужий» є своєрідним смисловим каркасом, що поєднує ключові ідейно-тематичні осередки роману.

Етнокультурний стереотип стає відправною точкою для актуалізації різних емоцій – від негативних (зазвичай щодо «чужих») до позитивних (передусім щодо «своїх»). Письмен-

ниця пропонує читачеві самостійно накреслити шлях визволення від стереотипних уявлень про «інших», навіюючи тим самим думку, що ми усі – і українці, і євреї, і поляки, і католики, і православні – діти Адама і Єви: «Ніхто не винен, що народився українцем, чи поляком, чи турком» [14, с. 139]. І тому, якщо «хреста в душі нема, то той, що на шії, не допоможе» [14, с. 70]. Як бачимо, бінарна опозиція свій/чужий стає відправною точкою для усвідомлення читачем християнських принципів любові до ближнього свого: «І любити того, з ким порозумітися хочеш, – каже один з героїв твору. Усе добро на світі твориться лише з поваги один до одного...» [14, с. 140–141]. Показує письменниця, що й серед «інших» час від часу проростає зерно розуміння, довіри та любові. Анджей Цибульський так говорить про русинів-українців: «Тепер я розумію, що нема великої різниці між ними й нами» [14, с. 147]. Однак «важке життя і небезпека перетворює людей на звірів» [14, с. 151] і вчорашні сусіди стають непримиреними ворогами, готовими навіть вбивати. І символічним є те, що для посилення ефекту, показу кризи людської душі письменниця використовує символічний образ хреста: «Увечері горів хрест на полнятицькій горі. ... Горів довго. Язика полум'я обпікали небо й душі людей» [14, с. 156].

Аналізуючи перший роман Т. Пахомової, В. Разживін писав: «Будь-яка війна – це особисті трагедії, це кров, це смерть, але навіть для таких жадливих речей цивілізованим світом були вироблені певні правила. Трагедія Голокосту в романі страшна перш за все тим, що люди гинули без правил, їх прирекли на знищення не за якісь ворожі дії, а лише за те, що вони – євреї» [9, с. 48].

Проблема Голокосту побіжно розглянута в романі «Схизматик. Діти Каїна» на початку та декілька разів мимохідь протягом твору, але вона задає тон усьому роману, і екстраполюється на долю героїв твору. Перший прихід нової німецької влади завершується незначними змінами у Волі-Розвинницькій: «Поки втрати були невеликі: єврейські сім'ї чогось вивезли, як і майже усе їхнє добро. Були люди – і немає, наче й не жили поруч. Лише саморобна лялька маленької Ханни осиротіло дивилася в небо очима-намистинами з осінньої калюжі. Сільські жіночки навіть втішалися: не будуть тепер чоловіки останні злоті в корчму нести. Поки нова війна видавалася не страшнішою за звичайний передновок, а завтра... А до завтра треба просто дожити...» [14, с. 14]. Так неймовірно скупко, телеграфічно і «жорстко» описано по-суті знищення євреїв. Вкраплюючи в текст такий епізод, письменниця кидає виклик людським стереотипам, пропонує усвідомити, що «людське життя... є однаково безцінним, незалежно від національності чи віросповідання» [5, с. 64]. Тим більше, що знищення одних ще не означає спокій для інших, адже, як справедливо зауважує одна із героїнь роману – Катажинка – «люди завжди чомусь шукають ворогів. Як ворогів немає, їх придумують» [14, с. 34]. І хоча батько Степана, після його сутички з однокласниками-поляками й каже, що «побилися-помирися». Адже «в одному селі нам жити і один одному в очі дивитися. ... Хату не пересунемо – треба домовлятися, сину» [14, с. 32]. Однак опозиція свій/чужий пронизує усе тіло роману. Особливо, наприклад, спостерігаємо це у ставленні поляків до українців, чи українців до поляків: «... з Івана не бендзе пана, а з русина – поляка» [14, с. 29]; «Живете на польській землі, їсте польський хліб – учіть польську мову! Зрозуміли? Не чую» [14, с. 30]; «За

стільки літ став нарешті русин при владі і брикає, холера ясна. Була б Польща зараз вільна – сидів би в хліві, а не командував поляками, не?» [14, с. 46]; «А жеби було ясно, то скажи: чого ти майже все своїм русинам пороздавав, а ми, поляки, мало, що отримали, га?» [14, с. 59].

Особливо гостро, емоційно проявляються дихотомія свій/чужий в описав шкільного навчання. Таким чином авторка загострює проблему, пов'язану з рецепцією «інших», тих, які не об'єднані з тобою спільною ментальною картиною світу. Для одних «Польща була, є і буде» [14, с. 30], а для інших на «першому місці має бути власна держава» [14, с. 55]. «Поляки мають Польщу, німці – Німеччину, а ви – українці і маєте свою Україну» [14, с. 55].

У таких описах письменниці й сама, на наш погляд, потрапила у цю дихотомічну пастку. Можливо тому й пише, що «кожен знав, як краще жити сусідові, хоч не давав ради собі сам. Ті, чия правда, найгарніші і наймудріші з колодами у власному оці визбиравали сучечки у всіх, хто не з цієї хати» [14, с. 60].

Опис етнонаціональних стереотипів спонукає до актуалізації різних емоцій і стає відправною точкою, зламом свідомості героїв. На питання Івана Дідича про те, чому німці хапають євреїв Антон, відповідає: «Їх просто вбивають, вуйку. Довго мучать і вбивають. Чоловіків, жінок, дітей, старих – усіх! – Ну а за що – не міг уторопати Йван. – За те, що вони народилися жидами і не подобаються німцям» [14, с. 69]. На думку Андрія, «ще трохи часу – і голову нам на нашій землі не дали б підвести. ... Зброю треба брати в руки. Час сліз і слів вийшов» [14, с. 68].

Поміж таких описів письменниці вкраплює ситуації, у яких маркери свій/чужий стираються і перед лицем біди люди забувають про свої етнонаціональні стереотипи: «– Йой, лихо! Йване, Зосько, рятуйте, бо біда! Вода вже в хаті! Йван переглянувся зі Софією, роздивився по хаті. – Ну, та що ми, Тадику, тут всі не помістимося чи що? Давай усе сюди!» [14, с. 47]. Опіраючись на національні стереотипи, письменниці пропонує читачеві визначитися із власною позицією, навіюючи думку, що усі ми – діти Адама і Єви.

Однак отрута ненависті пронизує людську свідомість, і вчорашні добрі сусіди стають непримиренними ворогами, тому непоодинокими у творі є такі описи: «Тільки розпочали їсти – став Тадеуш на порозі. – А ось де ти, схизмате! – наставив карабін на Йвана. – Що ти хочеш, сучий сину? – не витримав Іван. – Скажи вже, нарешті! Щоб ти звідти забрався, хочу – прогарчав з виряченими очима Тадик... Твоя хата і твоє поле до мене перейдуть!» [14, с. 184]. Або: «– Убити їх тут і вже. Щоб насіння не залишилося від схизматів... – засичала погрозово велетенська людська змія. – Вбити, вбити!» [14, с. 162]. Для посилення емоційного ефекту бачимо залучення авторкою роману народних символів. Адже змія у Біблії часто тлумачиться як символ зла, злоби, люті, підступництва, лукавства, кари Божої [16, с. 54]. Не меншим символізмом наповнений образ журавлів, який, з одного боку є символом відданості рідному краю, безсмертя, щастя, повернення до своєї землі, віддаленої мрії, а з іншого – є символом плачу і страждання [17, с. 266].

Ще одним символом, яким щедро всипаний твір, є образ дороги. Переселення на територію Радянської України для сім'ї Дідичів розпочинає новий шлях, дорогу, але прикметно, що одним із найяскравіших, метафоричних є такий опис цього

шляху: «Вхід у колишній графський парк тепер прикрашала грубо склепана арка з написом «Парк імені возз'єднання України з Росією». З гучномовця на високому стовпі лунали бадьорі пісні про Сталіна, Леніна і синій платочек... Зміни зробили містечко інакшим. Тепер усе в ньому було, як та арка при вході: зроблене нашвидкуруч, ненадійне, неоковирне і з підручного матеріалу. Починаючи з доріжки з єврейських могильних плит [виділення моє – М.С.]... Потихеньку інакшими ставали й люди. Переляканими, обачними й боягузливими» [14, с. 292].

Давно відомо, що дорога часто виступає символом лінії поведінки людини, як певний набір правил, принципів. А тут дорога «нового життя» починається з «єврейських могильних плит». Письмениця таким чином натякає на гріховність нової системи, яка не просто знищує попередню політичну систему, а яка знищує загальнолюдські, непорушні для будь-кого цінності, знищує людину в людині. І залишаться тільки ті, що «ім аби кусень хліба й ланцюг не надто короткий. І не буде з ними України, не бу-де-е... – сумно видихнув Михась» [14, с. 306]. Як бачимо, у свідомості героїв твору відбувається черговий злам, через який вони усвідомлюють, що потрапили в чергову політичну пастку тотального контролю над людиною.

Висновки. На завершення хочеться процитувати один із відгуків читачів, з яким можна погодитися: «1. Книга цікава пізнанням власної історії. Написана добре, інтригує. 2. Але категорично не сподобалася кінцівка. Якось занадто просто, обірвано. Слабенько, я би сказав. 3. Однак читати варто» [18]. З усіма трьома пунктами більшою чи меншою мірою можна погодитися, варто тільки доповнити їх думкою Т. Пінчук, яку вона висловила щоправда про дебютний твір Т. Пахомової. Дослідниця зазначила, що письменниці «пропонує реципієнтам поживу для розуму, адже всі змальовані проблеми є до болю актуальними в наш час» [8, с. 190]. Доповнимо, що і «Схизматик. Діти Каїна» – змістовний роман, який ґрунтовно досліджує стереотип свій/чужий та спонукає до роздумів. Заглиблюючись у внутрішній світ героїв, письменниці вкотре нагадує нам, що кожна людина є багатовимірною, здатною як на вчинки великого зла, так і на надзвичайне співчуття.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у глибокому аналізі просторово-часових аспектів роману Т. Пахомової «Схизматик. Діти Каїна».

Література:

1. Зеленюк М. «Я, ти і наш мальований немальований Бог»: роман переможниці «Коронація слова»: рецензія на книгу. *Друг читача: [сайт]*. Текст дані. [Б. м.], 2017. URL: http://vsiknygy.net.ua/shcho_rochutatu/48118/ (дата звернення 08.11.2024).
2. Бернакевич Л. Літературна премія імені Ірини Вільде визначила переможців [Текст]. *Українська літературна газета*. 2017. 16 черв. С. 2.
3. Власенко Ірина. Мої думки про книжку «Схизматик. Діти Каїна» URL: <https://book-ye.com.ua/blog/osoblyva-dumka/moyi-dumky-pro-knyzhku-skhizmatyk-dity-kayina-tetyanu-pakhomovoyi/> (дата звернення 08.11.2024).
4. Войтук Л. Урок позакласного читання: «Ти знаєш, що ти людина?» (за романом Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог»). *Філологічні діалоги*. Вип. 7 (Лютий). 2020. С. 133-144. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/fildialohy/article/view/317> (дата звернення 08.11.2024).
5. Горбач Н. Персоналії і простір пам'яті про голокост у сучасній українській літературі. *Pomiedzy: Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe*. NR. 1. 2022. С. 59–67.

6. Небесна І. Львівська письменниця створила роман на основі реальної історії врятованих українцями євреїв під час Голокосту : рецензія на книгу. *20 хвилин* : [сайт]. Тернопіль, 2017. URL: <https://te.20minut.ua/Kult-podii/lvivska-pismennitsya-stvorilaroman-na-osnovi-realnoi-istoriyi-vryato-10573629.html> (дата звернення 08.11.2024).
7. Остапенко В. М. Художнє моделювання проблеми зовнішньої і внутрішньої свободи особистості в романі Т. Пахомової «Карпатське танго» : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія» / наук. керівник Т. В. Хом'як. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 60 с.
8. Пінчук Т. С. Єврейське питання у фокусі зарубіжної та української літератури. Проблематика роману Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований немальований Бог». *Слобожанська бесіда-11. Лінгвістика тексту і вивчення української ментальності : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Старобільськ, 9 листоп. 2018 р.) / ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка” ; за ред. проф. Глуховцевої К. Д. Вип. 11. Старобільськ, 2018. С. 185–190.*
9. Разживін В. М. Втілення теми голокосту в романі Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог». *Перспективні напрямки сучасної науки та освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів Донбаського державного педагогічного університету, учителів та учнів загальноосвітніх закладів (м. Слов'янськ, 19–20 травня 2020 р.) / відп. ред. Н. М. Маторіна. Слов'янськ : ДДПУ, 2020. С. 46–50.*
10. Сорока В. Історична правда в штатах художнього слова. *Освіта України*. 2017. 27 лют. С. 14–15.
11. Трофименко Тетяна. Книжковий огляд листопада від Тетяни Трофименко – дивуймося разом! URL: <https://novynarnia.com/2016/11/28/knizhkoviy-oglyad-listopadadivuyemosya-razom/> (дата звернення 08.11.2024).
12. Штолько Марина. [Рецензія] «...Ми такі різні, як брати одного батька» URL: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2017/07/22/104841.html> (дата звернення 08.11.2024).
13. Присяжнюк Л.Ф. Свій / чужий у художній семантиці (на матеріалі романів Г. Гріна). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. № 22. С. 129–132.
14. Пахомова Т. Схизматик. Діти Каїна : роман. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2021. 336 с.
15. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничук. Київ : Головна редакція УРЕ. 1977. 746 с.
16. Словник символів культури України / за ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренко. Київ : Міленіум, 2002. 260 с.
17. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.
18. Відгуки на книгу Т. Пахомової «Схизматик. Діти Каїна». URL: <https://bookclub.ua/catalog/e-books/e-books-adventure/shizmatik-diti-kayina-e> (дата звернення 08.11.2024).

Stasyk M. The Concept of «Friend/Stranger» in the Artistic Space of the Novel by Tetiana Pakhomova «Schismatic. Children of Cain»

Summary. Tatiana Pakhomova's novel «The Schismatic. Children of Cain» is a profound artistic study of social, ethno-cultural and moral issues in the context of the pre-war, war and post-war periods. The central storyline is the fate of Stepan Didych, but his story reflects the trials of an entire generation that survived the rule of different governments, religious and ethnic conflicts, and suffered humiliation and loss. At the center of the story is the struggle for survival and the revelation of the eternal confrontation between good and evil.

The author skillfully uses the biblical myth of Cain and Abel, creating a symbolic dichotomy of «good – evil», «friend – stranger» that runs through all levels of the text: from character descriptions to cultural traditions. The protagonist gradually realizes his identity, overcoming a difficult path of rethinking moral values. The novel raises important issues: stereotypes, moral responsibility, and the search for understanding between different ethnic and religious groups. The plot is permeated by reflections on betrayal, compassion, humanity and responsibility for one's actions. The author also focuses on the symbolism of the cross as a sign of the characters' spiritual crucifixion and internal conflict.

The dichotomy «friend/stranger» is the key semantic framework of the novel. Ethno-national stereotypes and their influence on the public consciousness are revealed through dramatic events – the Holocaust, the war, the persecution of representatives of other religions, and the tragedies of resettlement. The writer uses images and symbols (a road, a cross, a snake) to show the destructive impact of hatred, fear and alienation. The characters are trapped in ideological, national and social conflicts that turn good neighbors into enemies. At the same time, the text contains thoughts about Christian values, love for one's neighbor, and the need to overcome prejudice in order to realise common human roots. The work is a call and a reminder that we are all children of Adam and Eve.

«Schismatic. Children of Cain» is a work that enriches our knowledge of history and culture, reveals the problems of human self-identification in the face of violent social change, and offers the reader deep reflections on issues of choice, mutual understanding, and finding ways to overcome various stereotypes. The author's skill in revealing these painful topics makes the novel relevant today.

Key words: novel, concept, plot, protagonist, choice, stereotype, dichotomy.